

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНУ

**Шачковська Л.С., канд. політ. наук, доцент кафедри
філософії та суспільних дисциплін Агаджанов
Бабаджан, студент III курсу УДПУ ім. П.Тичини**

Анотація

Розглядаються особливості євроскептицизму в Польщі та його вплив на євроінтеграційні процеси в Україні. Аналізуються ситуація, що склалася на сучасній європейській арені загалом, та в Республіці Польща, зокрема, щоб спрогнозувати розвиток євроскептичних настроїв в Україні та з'ясувати вплив євроскептицизму на перспективи євроінтеграції України. Виявлено, що під євроскептицизмом розуміють відповідну ідейно-політичну течію і політичний рух в сучасній Європі, що характеризуються неприйняттям членства країни в Європейському Союзі й негативним ставленням до ідеї вступу в ЄС як країни-кандидата, а також політикою обмеженої участі в європейських інтеграційних процесах.

Ключові слова

Євроскептицизм, країни ЄС, євроінтеграція, політичні процеси.

Abstract

Considered the features of Euro-skepticism in Poland and its influence on European integration processes in Ukraine. Analyzes the situation in the contemporary European arena in general and in the Republic of Poland, in particular, to predict the development of euro-skeptic sentiment in Ukraine and to ascertain the influence of Euro-skepticism on the prospects of European integration of Ukraine. Discovered that under euro-skepticism is understood the relevant ideological-political course and political movement in modern Europe characterized by rejection of the country's membership in the European Union and the negative attitude to the idea of joining the EU as a candidate country, as well as a policy of limited participation in European integration processes.

Keywords

Euroscepticism, EU countries, eurointegration, political processes.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин ми спостерігаємо інтенсифікацію євроскептичних настроїв як серед країн-учасниць ЄС, так і в Україні, зокрема. Питання євроскептицизму є досить актуальним у світлі сучасних подій на Сході України, адже настрої країн-учасниць Євросоюзу відіграють неабияку роль у врегулюванні конфлікту на Донбасі, зокрема, в контексті продовження санкцій щодо Росії та сприяння інтеграції України до ЄС. В таких умовах особливої значущості набувають дослідження основних причин, передумов виникнення євроскептицизму, його суті, а також розгляду його практичної реалізації на прикладі найближчого сусіда України – Польщі. Адже хоча ця країна і є «адвокатом України в Європі», проте вона також має внутрішні проблеми та розшарування суспільства на «за» і «проти» ЄС. Тому важливо проаналізувати ситуацію, що склалася на сучасній європейській арені загалом, та в Республіці Польща, зокрема, щоб спрогнозувати розвиток євроскептичних настроїв в Україні та з'ясувати вплив євроскептицизму на перспективи євроінтеграції України.

Низка наукових праць присвячена питанням євро скептицизму,

однак комплексних і всеохоплюючих політологічних досліджень згаданої проблеми не існує. Слід зазначити, що проблема природи, проявів та особливостей впливу євроскептицизму на політичні процеси в країнах ЄС розкривається, зокрема, в працях вітчизняних та російських науковців, наприклад, О. Андрійчука, С. Лозунько, О. Оськіна. Актуальні і дослідження зарубіжних авторів, наприклад, Р. Катза, Р. Шумана та інших. Автори розглянули виникнення, становлення та розвиток євроскептицизму, а головне – розробили низку класифікацій євроскептицизму, запропонували багато різних дефініцій цього поняття. Проте не було детально розглянуто питання витоків євроскептицизму в Польщі та його вплив на євроінтеграційні процеси в Україні. Також бракує прогнозів розвитку євроскептицизму як на міжнародному рівні, так і євроскептичних настроїв в Україні.

Об'єкт дослідження – євроскептицизм як загроза цілісної Європи.

Предмет дослідження – особливості євроскептицизму в Польщі та його вплив на євроінтеграційні процеси в Україні.

Якщо починати з визначення поняття «євроскептицизму», то варто зазначити, що воно є порівняно новим. Вперше в дослідженнях європейської інтеграції його можна побачити в статті зарубіжного науковця Пола Таггарта під назвою «Критерії непорозуміння: Євроскептика в сучасній західноєвропейській партійній системі». А сам термін вперше було публічно використано в газеті «The Times» у 1986 р. для опису політики британського прем'єр-міністра Маргарет Тетчер. Саме тоді Маргарет Тетчер було прийнято вважати однією з перших політиків-євроскептиків, адже її висловлювання завжди було дещо критичними щодо діяльності тодішнього ЄС [1].

З розвитком міжнародних відносин термін «євроскептицизм» міцно закріпився в загальнополітичному лексиконі. Сьогодні в політичній науці частіше за все користуються визначенням, яке дав зарубіжний науковець Річард Катз: «Євроскептицизм – це вираження невдоволення проти будь якої форми наднаціональних інститутів, які можуть загрожувати, чи загрожують національному суверенітету і традиційній європейській державній системі» [7]. Такого роду позиція може проявлятися по відношенню до кожного інституту ЄС та існувати в різних формах, від недовіри до відмови приймати участь в цьому об'єднанні. Згідно зарубіжному досліднику К. Флуду, євроскептицизм: «Несе в собі сенс сумнівів і недовіри з приводу європейської інтеграції» [6]. Він показує, що ступінь цієї недовіри може варіюватися від поміркованої (європейська інтеграція зайшла настільки далеко, наскільки це можливо), до екстремальної (повна відмова від членства в ЄС) [6].

Тож в загальному значенні терміном «євроскептицизм» позначають скептичне, негативне ставлення до процесів європейської інтеграції в рамках Європейського Союзу. Також під євроскептицизмом розуміють відповідну ідейно-політичну течію і політичний рух в сучасній Європі, що характеризуються неприйняттям членства країни в Європейському Союзі

й негативним ставлення до ідеї вступу в ЄС як країни-кандидата (офіційного і неофіційного), а також політикою обмеженої участі в європейських інтеграційних процесах (наприклад, обмежена участь в Шенгенській угоді, збереження національної валюти) [3].

Щодо України, варто зазначити, що, починаючи з другої половини 2015 року, соціологи фіксують зростання євроскептицизму в нашій державі. Так, в 2015 році, порівняно з результатами 2014 року, підтримка вступу України до Євросоюзу знизилась з 57 відсотків до 51-го, що засвідчили данні соціопитування фонду «Демократичні ініціативи» і Центру Разумкова. У 2015 році науковці зафіксували збільшення кількості українців, які не вірять в лібералізацію візового режиму з Європейським союзом, а кількість євроскептиків склала 25 відсотків [2]. Такі цифри можна пояснити тим, що українці втомилися від довготривалого очікування умов співпраці між Україною і ЄС, зокрема, у питаннях безвізового режиму. При цьому більшість українців продовжують вважати Росію державою-агресором і виступають проти гіпотетичного вступу України до Митного союзу. І майже половина населення країни вважає, що найкращим варіантом забезпечення безпеки України був би вступ до НАТО.

Ще одна причина збільшення євроскептичних настроїв українців – бюрократична машина ЄС. Українці розчаровані не в європейській ідеї чи європейських цінностях, – українців турбує і дратує неквапна бюрократична машина ЄС. Внутрішньоєвропейські бюрократичні процедури і політичні дискусії часто дратують і самих європейців, і українців. Тому серед українців побутує думка, що Євросоюз міг би зробити для підтримки України значно більше, ніж робить зараз. Адже на тлі військової агресії Росії проти України багато українців вважають недостатньою допомогу з боку ЄС. Українцям набридла постійна «глибока стурбованість» і «занепокоєння» європейських політиків та чиновників, вони хотіли б бачити з боку Євросоюзу більш дієву підтримку України. Скепсис багатьох українців щодо євроінтеграції пов'язаний також із загальною недовірою до чільної влади, яка компрометує саму цю ідею. Адже рівень корупції, політична боротьба поміж політичними силами та олігархічними кланами призводять до розчарування суспільства у здатності влади реформувати державу у європейському напрямку. Проте політичні сили України в більшості є проєвропейські і російська агресія лише посилила відданість українців європейським цінностям [5].

Якщо зупинитися на нашому західному сусідові, то вартує зазначити, що розвиток євроскептицизму в Польщі також має свої власні витоки та причини. Серед поляків останніми роками зростали масові невдоволення політикою уряду. Причиною стали реформи, які представляли інтереси переважно Євросоюзу, а не поляків. Частина радикально налаштованих жителів країни зазначала, що проєвропейська влада (колишня правляча «Громадянська платформа») псує їхнє

законодавство. Збиралися мітинги та протести проти політики ЄС. Відомими з них, наприклад, є марші 11 листопада 2014 року у Варшаві та інших містах Польщі. Активісти зазначали, що попередня влада змінювала систему освіти, зменшуючи кількість уроків польської мови та історії. Реформувала промисловість, зменшуючи кількість виробництв в Польщі, усунувши таким чином конкурентоспроможність Польщі для Німеччини та інших країн у деяких сферах. Лунали досить радикальні заяви та проявлялась крайня невдоволеність політикою як польського уряду, так і ЄС щодо Польщі.

Радикальні євроскептики Польщі навіть вдавалися до заяв, що попередня влада робила з них європейців, намагаючись зменшити асоціацію поляків з власною нацією. Наслідками такої політики стало зростання безробіття, частина поляків виїжджала за межі країни у пошуках високооплачуваної роботи. Збільшувалися масові протести, виникали демонстрації. Будь-які форми масового протесту придушувалися, з використанням затримань та засудження протестуючих. Можна зробити висновок, що для поляків євроскептицизм не був просто ідеологією, він був можливістю відстоювання своїх інтересів і намаганням покращення свого політичного і економічного становища [4].

Зі зміною влади в Польщі, а саме з відходом від державного керма ліберальної «Громадянської Платформи» відбулися певні політичні зміни в країні. Партія, яка зазнала слави сильної проєвропейської влади та правила 8 років, поступилася правій партії «Право і Справедливість», котра отримала більшість у сеймі. Фактично нині «Право і Справедливість» володіє монополією законодавчої та виконавчої влади. Деякі європейські політологи вважають таку ситуацію небезпечною з точки зору можливої узурпації влади. Проте так само виглядала ситуація з правлінням «Громадянської платформи». Основні побоювання можна пояснити тим, що позиція сучасної правлячої верхівки Польщі є більш євроскептичною і турбує західних політиків. Оскільки уряд «Громадянської Платформи», будучи дуже проєвропейським, ефективно реалізовував європейську політику, яка не завжди відповідала інтересам поляків, зараз ми спостерігаємо зворотне явище [2].

Варто зазначити, що відповідно до рапорту Global Financial Integrity Польща входить в групу 20 найбільш використовуваних країн світу – закордонні концерни виводять з Польщі аж 5% ВВП щороку в не заплачених податках. Діяльність польського уряду, спрямована на обмеження цих явищ і тенденцій, однозначно порушує інтереси багатьох транскордонних корпорацій, а отже, і держав, з яких вони походять. Цей факт також викликає побоювання щодо антиєвропейської політики Польщі [4].

Можна зробити висновок, що серед народу Польщі євроскептичні наміри займають досить сильну позицію, зважаючи на дії попереднього уряду. Нинішня влада Польщі намагається балансувати між інтересами

ЄС та національними інтересами, спростовуючи чутки про одностайний євроскептицизм уряду. Розвиток подій, насамперед, залежить від ситуації в ЄС, який зараз переживає внутрішню кризу ефективності інституцій, а також від подальших дій з боку ЄС стосовно Польщі. Очевидно, що Польща хоче встановити свій вплив у Центрально-Східній Європі, частково тому вона зацікавлена у вступі України в ЄС. Нинішній уряд Польщі, як стає очевидно, більше не допустить нехтування національними аспектами народу, інакше він не матиме підтримки жителів країни.

ЄС, в свою чергу, має зважати на такі тенденції, аби не допустити подальшого розвитку євроскептицизму в Польщі, який може привести до непередбачуваних наслідків, зокрема, щодо українського питання. Адже, як ми знаємо, Польща є «адвокатом України в Європі». І якщо ситуація матиме радикальний розвиток, то навряд чи польські політики матимуть час на делегування та відстоювання українських інтересів, маючи низку протиріч з ЄС, а також будуть достатньо впливовими і авторитетними, щоб бути спроможними це ефективно реалізувати.

Проаналізувавши сучасний стан євроскептицизму в світі, Польщі та Україні, можна зробити такі висновки:

1) поняття євроскептицизму є досить «молодим», і має декілька загальноприйнятих визначень. Це, по-перше, вираження невдоволення з боку народу, яке проявляється на адресу національних інститутів, що несуть в собі загрозу для національного суверенітету або європейської державної системи. По-друге, це рух, який постає з сумнівів і недовіри до європейської інтеграції, які є природні для країн ЄС. Рух євроскептицизму стосується як питань приєднання або неприєднання до ЄС, так і суперечностей внутрішньої політики об'єднання, і є цілком очікуваним явищем в результаті діяльності Європейського Союзу;

2) основні причини та передумови виникнення явища євроскептицизму в світі є досить різноманітні. Активного розвитку явище набуло після чергової світової економічної кризи, яка розпочалася у 2008 році. Можна зробити висновок, що євроскептицизм популярний тільки в тих регіонах, де населення виражає певну незадоволеність економічним, соціальним, політичним станом. І загальна невдоволеність станом речей країнами-учасницями зумовлена інституційною кризою ЄС, проблемою неефективності центральної політики щодо окремих країн. Провідні держави невдоволені станом речей через постійну допомогу, яку надає ЄС і МВФ, а економічно нестабільні держави переживають спалах євроскептицизму через значне реформування внутрішньої політики до рамок ЄС;

3) варто зазначити, що в Польщі щодо розвитку євроскептицизму основну роль відігравали причини національної гідності. Для поляків євроскептицизм став не просто ідеологією, він став можливістю відстоювання своїх інтересів і намаганням покращення свого політичного і економічного становища в Європейському Союзі.

Очевидно, що Польща хоче встановити свій вплив у Центрально-Східній Європі, частково тому вона зацікавлена у вступі України в ЄС та посиленні співпраці з нашою державою, а саме форматі Вишеградської групи, регіонального співробітництва;

4) польський євроскептицизм може створити сприятливі умови для поглибленої співпраці України та ЄС у випадку успішної реалізації Польщею зовнішньополітичних планів щодо посилення позицій в регіоні. Проте можливий і протилежний варіант розвитку ситуації, згідно до якого Польща не зможе реалізувати власні плани щодо панування в регіоні Центрально-Східної Європи, зустрівши опір та засудження ЄС. В такому випадку «адвокат України в Європі» навряд чи буде мати час і можливість на делегування та відстоювання українських інтересів.

Список використаних джерел

1. Евроскептицизм как идеология: теория и практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rodon.org/polit-101007110629>.
2. Евроскептицизм – це «насліддя Москви» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.mobi/a/2662299.html>.
3. Иванов И. Расширение Евросоюза: сценарии, проблемы, последствия. Мировая экономика и международные отношения. 1998. № 9. С. 15-20.
4. У Польщі немає загрози демократії, є загроза журналістській об'єктивності. Інтерв'ю з польським експертом Адамом Лельонеком [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/show/News.do?u_polshhi_nemaye_zagrozi_demokratiyi_je_zagroza_zhurnalistskiy_obyektivnosti&objectId=1381266.
5. Чи може Україна вилікувати путінофілію в ЄС? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.pravda.if.ua/news-55984.html>.
6. Hooghe L. Sources of Euroscepticism / L. Hooghe, G. Marks // Acta Politica. – 2007. – № 42. – Р. 119-127.
7. Katz R. Euroscepticism in Parliament: A Comparative analysis of the European and National Parliament [Електронний ресурс] / R. Katz. Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/>.

МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОТИБОРСТВА В ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА ПОЛІТИЧНІ РЕАЛІЇ

Шачковська Л.С., канд. політ. наук, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін Джумаєва Фіруза, студентка III курсу Рахмедова Аманлик, студентка III курсу УДПУ ім. П.Тичини

Анотація

Розглядається сучасний розвиток суспільства, який визначає нові методи впливу на масову свідомість. Аналізуються методи, які з огляду на їх комплексне застосування, об'єднують під терміном «гібридна війна». Виявлено та охарактеризовано що Україна станом на сьогодні є об'єктом тривалої та інтенсивної гібридної агресії, здійснюваної Російською Федерацією.